

คุณภาพพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ปี ๒๕๔๓ - ๒๕๔๙

□ พระมหาณรงค์ กนต์ลีโล, ผศ.ดร.
ป.ธ.๔, พธ.บ., Ph.D. (ปรัชญา)
อาจารย์ประจำสาขาวิชาศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ มนุษย์หากขาดการศึกษาก็เหมือนขาดรากฐานสำคัญของชีวิต เพราะการศึกษาเป็นบ่อเกิดแห่งสรรพวิทยาการในการสร้างสรรค์และการพัฒนาทั้งเป็นปัจเจกและสังคมทุกระดับชั้น ยิ่งในโลกยุคโลกาภิวัตน์ด้วยแล้ว ประเทศใดต่อยการศึกษา ก็ถือว่ายังต่อยการพัฒนาและไม่อาจก้าวทันโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้งนี้ได้ การศึกษาจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของมนุษย์ในด้านต่างๆ ซึ่งจะเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาตินำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืนต่อไปได้

หากศึกษาสภาพปัญหาของการศึกษาของไทยที่ผ่านมาไม่ถือว่าประสบกับปัญหาเชิงปริมาณเท่าใดนัก เพียงแต่เชิงคุณภาพเท่านั้นที่ถือว่ายังเป็นจุดด้อยของการศึกษาไทย อาจเป็นเพราะว่าโครงสร้างและระบบการศึกษาของไทยมุ่งกำหนดเป้าหมายผลิตคนเพื่อตอบสนองระบบทุนนิยมและวัตถุนิยมแบบสุดโต่งจนเกินไป จึงไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่า เมื่อแนวคิดแบบทุนนิยมและวัตถุนิยมเข้ามามีอิทธิพลต่อระบบการศึกษา ทิศทางของการศึกษาจึงถูกกำหนดให้ดำเนินไปตามกระแสของระบบทุนนิยมและวัตถุนิยม เมื่อแผนแม่บทของการจัดการศึกษาของภาครัฐกำหนดไปในทิศทางดังกล่าว สถาบันการศึกษาน้อยใหญ่จึงมุ่งดำเนินตามระบบที่กำหนดไว้อย่างหลีกเลี่ยงมิได้

เมื่อการณเป็นเช่นนี้ การจัดการศึกษาของไทยจึงประสบกับปัญหาเชิงคุณภาพมาโดยตลอด สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษามุ่งแข่งขันกันแสวงหาปัจจัยนำเข้า (INPUT) จนเกิดปัญหา

ความเหลื่อมล้ำของคนในสังคม และส่งผลกระทบต่อขั้นตอนโอกาสของกลุ่มชนผู้ด้อยโอกาสเป็นอย่างยิ่ง เมื่อมุ่งดำเนินตามนโยบายตอบสนองระบบทุนนิยมและวัตถุนิยมจึงนำไปสู่การจัดการศึกษาที่เน้นการให้ความรู้และทักษะทางวิชาการเพื่อสามารถนำไปประกอบอาชีพได้เป็นสำคัญ (OUTPUT) แม้แต่เกณฑ์วัดคุณภาพก็เน้นความรู้ทางวิชาการ แต่ขาดการวัดมาตรฐานคุณลักษณะทางจิตใจและคุณธรรมซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ เมื่อระบบการศึกษาไร้จิตวิญญาณ จึงไม่อาจจะสร้างให้คนมีความรู้ความสามารถและเป็นคนดีไปพร้อม ๆ กันได้อย่างที่คาดหวัง

ความพยายามในการปฏิรูปการศึกษาของไทยโดยกำหนดเป้าหมายที่จะพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาถือว่าเป็นความพยายามของภาครัฐที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาให้เป็นไปในทิศทางที่มีจิตวิญญาณมากขึ้น คือมุ่งสร้างกลไกอันจะนำไปสู่การพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถและเป็นคนดีไปพร้อม ๆ กัน โดยคาดหวังว่าจะเป็พลังอันมีประสิทธิภาพที่จะช่วยขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาตินำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืนในอนาคต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาอีกแห่งหนึ่งที่ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการศึกษาโดยตั้งเป้าหมายไว้ที่การพัฒนาคนให้เพียงพร้อมทั้งวิชาและจรณะ คือ ให้มีความสมบูรณ์ทั้งความรู้ ความสามารถและความคิด วิทยาเขตได้ดำเนินการเปิดหลักสูตรระดับปริญญาตรีมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๒๗ และดำเนินการเปิดหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มาตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๔๑ (ปัจจุบัน เปิดเพิ่มหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา และหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ผลิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสู่สังคมแล้วจำนวน ๓๙ รูป/คน (ข้อมูลปีการศึกษา ๒๕๕๙) นิสิตที่จบการศึกษาบางส่วนยังสนองงานคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาและมีบทบาทในการพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ บางส่วนได้ลาสิกขาออกไปรับราชการในหน่วยงานของรัฐ ทำงานในองค์กรเอกชน และดำเนินกิจการธุรกิจส่วนตัว

จากข้อมูลเบื้องต้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้ผลิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิตรับใช้คณะสงฆ์ พระพุทธศาสนา และรับใช้สังคมในวงกว้าง แต่ที่

ผ่านมายังไม่มีการดำเนินการสำรวจการประเมินคุณภาพพุทธศาสตร์มหาบัณฑิตและยังไม่มี การประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงขาดฐานข้อมูลเชิงลึกที่จะนำมาปรับปรุงและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตมหาบัณฑิตที่มีคุณภาพและพึงประสงค์และตอบสนองความพึงพอใจของสังคม การมุ่งผลิตบัณฑิตสู่สังคมโดยไม่ติดตามประเมินผลผลิตที่มหาวิทยาลัยผลิตออกมานับว่าเป็นจุดอ่อนประการหนึ่ง เพราะจะมองไม่เห็นจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง ด้วยเหตุนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จึงเห็นความสำคัญในการดำเนินการทำวิจัยประเมินคุณภาพพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต เพื่อให้ได้ฐานข้อมูลมาดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาประเมินคุณภาพพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่สำเร็จการศึกษา ปี ๒๕๔๓ - ๒๕๔๙
๒. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการปฏิบัติหน้าที่ของพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่สำเร็จการศึกษา ปี ๒๕๔๓ - ๒๕๔๙

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยคุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่สำเร็จการศึกษา ปี ๒๕๔๓ - ๒๕๔๙ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

- ปัจจัยด้านบุคคล
- เพศและภาวะ
 - วุฒิการศึกษา
 - ผู้เกี่ยวข้องกับพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 - ผู้บังคับบัญชา
 - ผู้ใต้บังคับบัญชา
 - เพื่อนร่วมงาน
 - ลูกศิษย์
 - คนในชุมชน
 - อื่น ๆ

ตัวแปรตาม

- **คุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ๙ ด้าน**
 - มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส
 - ใฝ่รู้ใฝ่คิด
 - เป็นผู้นำทางจิตใจและปัญญา
 - ความสามารถในการแก้ปัญหา
 - ศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา
 - รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม
 - รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม
 - มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล
 - มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียงพอร่วมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม
- **ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการมหาบัณฑิต**

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ปี ๒๕๔๓ – ๒๕๔๙ ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ๙ ด้าน คือ มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด เป็นผู้นำทางจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธานุชา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม ประชากรที่ใช้ศึกษาวิจัย ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (STAKEHOLDER) กับพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ประกอบด้วยผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ลูกศิษย์ คนในชุมชนและอื่น ๆ จำนวน ๔๖๔ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย (X) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ผลการศึกษาวิจัย สรุปได้ดังต่อไปนี้

คุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิตด้านมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส อยู่ในระดับมากที่สุด ทุกรายการ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ มีอภัยภัยและมนุษยสัมพันธ์ดี มีความอ่อนน้อมถ่อมตัว ให้เกียรติผู้อื่น มีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม วางตัวเหมาะสมตามสถานภาพและกาลเทศะและปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

คุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิตด้านการใฝ่รู้ใฝ่คิด มีระดับมากที่สุด ๔ รายการ เรียงตามลำดับ ดังนี้คือ แสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ กระตือรือร้นในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน ชอบแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ อยู่เสมอ และระดับมาก ๑ รายการ คือ รู้จักใช้วิทยาการสมัยใหม่พัฒนางานอยู่เสมอ

คุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิตด้านการเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีระดับมากที่สุดทุกรายการ เรียงตามลำดับดังนี้คือ มีภาวะความเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถแนะนำสั่งดี ๆ มีประโยชน์แก่ผู้อื่นได้อย่างน่าเชื่อถือ มีจิตใจหนักแน่นและมีเหตุผล มีจิตใจกว้างยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น กล้าตัดสินใจและกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง

คุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิตด้านการมีความสามารถในการแก้ปัญหา มีระดับมากที่สุดทุกรายการ เรียงตามลำดับดังนี้คือ ร่วมคิดร่วมแก้ปัญหากับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ใช้ปัญญาและเหตุผล

แก้ปัญหาจนประสบผลสำเร็จ สามารถวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ได้ชัดเจน กล้าเผชิญปัญหาด้วยความรับผิดชอบและสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

คุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิตด้านการมีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา มีระดับมากที่สุดทุกรายการ เรียงตามลำดับดังนี้คือ แสดงความห่วงแหนและปกป้องพระพุทธศาสนา ดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ฝึกฝนในการทำงานบำรุงพระพุทธศาสนา ทำกิจกรรมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่เสมอ และชวนช่วยร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา

คุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิตด้านการรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีระดับมากที่สุดทุกรายการ เรียงตามลำดับดังนี้คือ มีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย ทำงานด้วยความมุ่งมั่นและเสียสละอย่างจริงจัง บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะมุ่งสร้างประโยชน์แก่สังคม

คุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิตด้านการรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีระดับมากที่สุด ๓ รายการ เรียงตามลำดับดังนี้คือ สามารถปรับตัวเข้ากับกาลเทศะได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม สามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ได้อย่างบูรณาการ มีปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขสถานการณ์ มีระดับมาก ๒ รายการ คือ รู้จักใช้ความก้าวหน้าทางวัตถุพัฒนาตนเองได้อย่างสมสมัย ดำเนินชีวิตเรียบง่ายไม่หลงกระแสโลกาภิวัตน์

คุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิตด้านการมีโลกทัศน์กว้างไกล ค่าเฉลี่ยอยู่ในในระดับมาก โดยมีระดับมากที่สุดเพียง ๒ รายการ คือ เป็นคนมองโลกในแง่ดี มีวิสัยทัศน์และการแสวงหาความร่วมมือในการทำงานกับผู้อื่นอย่างกว้างขวางตามลำดับ ในระดับมาก ๓ รายการ คือ มีแผนพัฒนาสิ่งเป็นประโยชน์ใหม่ ๆ เสมอ รู้จักพลิกสถานการณ์ให้เป็นโอกาสที่ดี รู้จักใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ สร้างสรรค์ประโยชน์ ตามลำดับ

คุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิตด้านการมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม มีระดับมากที่สุด ๔ รายการ เรียงตามลำดับดังนี้คือ ยึดมั่นในความถูกต้องดีงามในการดำเนินชีวิต ใส่ใจในการฝึกฝนอบรมตนเองอยู่เสมอ บำเพ็ญประโยชน์ทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างสมดุลง มุ่งมั่นในการทำความดีเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม และมีระดับมาก ๑ รายการ คือ มีแผนพัฒนา พัฒนาสิ่งเป็นประโยชน์ใหม่ ๆ อยู่เสมอ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยภาพรวมคุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ๙ ด้าน นั้น มหาบัณฑิตมีคุณภาพ ที่ได้รับการประเมินในระดับมากที่สุด โดยมีระดับมากที่สุด ๗ รายการ เรียงตามลำดับดังนี้คือ การมีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา การมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส การรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม การใฝ่รู้ใฝ่คิด การมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เทียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม การเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา การรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมและในระดับมาก ๒ รายการ คือ การมีโลกทัศน์กว้างไกล การมีความสามารถในการแก้ปัญหา ตามลำดับ

จากผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการปฏิบัติหน้าที่ของมหาบัณฑิต ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ๙ ด้าน ทราบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อคุณลักษณะด้านการเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญามากที่สุด ความพึงพอใจต่อคุณลักษณะด้าน อื่น ๆ รองลงมาตามลำดับคือ การมีความสามารถในการแก้ไข้ปัญหา การมีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา การรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม การมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส การใฝ่รู้ใฝ่คิด การมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เทียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม การมีโลกทัศน์กว้างไกลและการรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม

ส่วนผลการศึกษาข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามต่อคุณลักษณะของมหาบัณฑิต ๙ ด้านที่ควรปรับปรุงแก้ไขมากที่สุด ได้แก่ การมีความสามารถในการแก้ไข้ปัญหา คุณลักษณะของมหาบัณฑิตด้านอื่น ๆ ที่ควรปรับปรุงแก้ไขเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ การมีโลกทัศน์กว้างไกล การมีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา การรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม การเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา การมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เทียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม การใฝ่รู้ใฝ่คิด การรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม และการมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส

อภิปรายผล

๑. อภิปรายผลการประเมินคุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ๙ ด้าน

จากการศึกษาวิจัยพบว่า พุทธศาสตรมหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ปี ๒๕๔๓ - ๒๕๔๔ ได้รับการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระดับมากที่สุดคือ การมีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา ที่ผลออกมาเช่นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า นิสิตส่วนใหญ่ยังดำรงเพศบรรพชิต ในฐานะ

ศาสนทายาท ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการทำงานอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความห่วงใยและปกป้องพระพุทธศาสนา ดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ฝึกฝนในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ทำกิจกรรมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาและชวนช่วยร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้แล้ว ยังต้องแสดงบทบาทผู้นำจิตวิญญาณของสังคม หรือแม่แต่มหามันต์ที่ลาสิกขาแล้วก็ยังมีจิตสำนึกในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา บทบาทของมหามันต์ทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ในการอุทิศตนเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ทั้งในด้านศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ ศาสนพิธี ถือว่าเป็นการแสดงความกตัญญูตต่อสถาบันพระพุทธศาสนา และยิ่งถือว่าเป็นการสร้างสังคมอุดมปัญญาไปพร้อม ๆ กัน ตามบทบาทหน้าที่ของพุทธบริษัทที่ดี

คุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิตอีกด้านหนึ่งที่ได้รับการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการ คือการมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส กล่าวคือมีอัธยาศัยและมนุษยสัมพันธ์ มีความอ่อนน้อม ถ่อมตัวให้เกียรติผู้อื่น มีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม วางตัวเหมาะสมตามสถานภาพและกาลเทศะ และปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ผู้วิจัยเห็นว่า คุณภาพด้านนี้ถือว่าเป็นจุดเด่นของผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับเป้าหมายการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นทั้งคนเก่งและคนดีมีคุณธรรม โดยเฉพาะในหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จะเน้นกระบวนการจัดการศึกษาที่มุ่งขัดเกลานิสิตให้เพียบพร้อมทั้งวิชาความรู้และมีความประพฤติที่เรียบร้อยดีงาม แม้ยังดำรงเพศเป็นบรรพชิตก็เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส แม้ลาสิกขา ก็เป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม มีคุณธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และผลการศึกษา นี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของวีระ สิริเสรีภาพ ที่ได้ติดตามศึกษาคุณภาพบัณฑิตพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ที่สำเร็จการศึกษาปี ๒๕๔๓-๒๕๔๗ โดยภาพรวมพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิต ๒ อันดับแรกคือ ด้านมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส และด้านมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม^๑ บัณฑิตที่สำเร็จ

^๑ วีระ สิริเสรีภาพ, “คุณภาพบัณฑิตทางพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่สำเร็จการศึกษา ปี ๒๕๔๓ - ๒๕๔๗”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓๗.

การศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หากยังดำรงเพศบรรพชิตก็จะมีภาวะความเป็นสมณสาธูปค่อนข้างสูง ผู้ที่ลาสิกขาเป็นฆราวาสก็มีพฤติกรรมที่เรียบร้อย ติงามทั้งทางกาย วาจาและจิตใจ เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมอย่างภาคภูมิใจ และผลการศึกษาวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของรวยพร ประสานศรีและคณะ ซึ่งได้ติดตามศึกษาความพึงพอใจในการทำงาน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตตลอดทั้งปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของบัณฑิตระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่ลาสิกขาระหว่างปี ๒๕๔๓-๒๕๔๗ พบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่เป็นผู้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใสในระดับมากที่สุด โดยผู้วิจัยได้อภิปรายผลไว้ว่า การที่บัณฑิตระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มีคุณลักษณะโดดเด่นด้านการมีปฏิปทาน่าเลื่อมใสมากที่สุดเพราะเหตุว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนซึ่งเป็นพระภิกษุ สามเณรตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะเป็นพุทธบุตร จึงต้องดำรงตนให้เป็นที่เคารพเลื่อมใสของชาวบ้าน และเป็นแบบอย่างที่ดี อีกทั้งในเพศภาวะบรรพชิตยังมีพระธรรมวินัยเป็นสิ่งขัดเกลากาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อยติงาม พฤติกรรมเชิงบวกเหล่านี้สืบต่อหล่อหลอมแม้ว่าจะลาสิกขาแล้วก็ตาม^๒

ส่วนคุณภาพพุทธศาสตร์มหาบัณฑิตที่ได้รับการประเมินค่าระดับต่ำที่สุด ๒ ประการสุดท้าย คือ การมีโลกทัศน์กว้างไกลและการมีความสามารถในการแก้ปัญหา จากผลการศึกษาผู้วิจัยเห็นว่า ในกระบวนการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาคณะสงฆ์ ยังดีรูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นให้ผู้เรียนจดจำความรู้ต่าง ๆ โดยยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง ยังขาดการกระตุ้นและการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ และมุ่งให้ผู้เรียนคิดเฉพาะในกรอบมากจนเกินไป ส่งผลให้เป็นผู้ไม่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล จึงคิดและวางแผนงานเพื่อพัฒนาสิ่งที่เป็นประโยชน์ใหม่ ๆ เองไม่เป็น ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของอุทัย ดุลยเกษม ที่แสดงความเห็นไว้ว่าการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจะต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาวิธีคิดของผู้เรียน การสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ และการประยุกต์องค์ความรู้สู่การปฏิบัติให้ได้ กระบวนการเรียนการสอนจึงไม่ควรเน้นแต่การบรรยายในห้องเพียงอย่างเดียว ควรจะมีกิจกรรมเพื่อเพิ่มทักษะด้านการคิด

^๒ รวยพร ประสานศรีและคณะ, “สาเหตุการลาสิกขา ความพึงพอใจในงานและคุณลักษณะของบัณฑิต ที่พึงประสงค์และปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ปี ๒๕๔๓ - ๒๕๔๗”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๙.

ในเชิงบวกของผู้เรียนให้มากขึ้น^๓ และเนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องเพศและภาวะของนิสิต จึงส่งผลต่อกระบวนการเรียนการสอนที่เป็นไปอย่างจำกัดกรอบ และมีพื้นที่ในการเรียนรู้แคบกว่านักศึกษาสถาบันภายนอก จึงส่งผลให้ขาดโอกาสในการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลภายนอกกำแพงมหาวิทยาลัย และทำให้มหาบัณฑิตมีข้อด้อยด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น และขาดประสบการณ์ในการเรียนรู้โลกภายนอก จึงไม่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ และไม่สามารถพลิกสถานการณ์ให้เป็นโอกาสที่ดีในการพัฒนาได้ นอกจากนี้แล้ว สถาบันการศึกษาของสงฆ์ยังมีสื่ออุปกรณ์การเรียนรู้ไม่เพียงพอ จึงส่งผลให้ผู้สำเร็จการศึกษาขาดประสบการณ์ด้านการใช้สื่อ และไม่รู้จักใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์ได้ คุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิตด้านการมีความสามารถในการแก้ปัญหา ที่ได้รับการประเมินค่าลำดับสุดท้ายนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ในเมื่อมหาบัณฑิตมีข้อด้อยด้านการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น เวลาเกิดปัญหาในการทำงานจึงขาดการร่วมคิดร่วมแก้ปัญหาจากเพื่อนร่วมงานหรือจากผู้อื่น จึงส่งผลให้ขาดพลังในการแก้ปัญหา อีกทั้งการที่มหาบัณฑิตขาดวิสัยทัศน์และไม่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก็ส่งผลให้ไม่สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือตามความคาดหวัง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของวิระ สิริเสรีภาพ ที่ได้ติดตามศึกษาคุณภาพบัณฑิตพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ที่สำเร็จการ ศึกษาปี ๒๕๔๓-๒๕๔๗ พบว่า บัณฑิตมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ค่าระดับต่ำสุดคือการมีความสามารถในการแก้ปัญหา^๔

๒. อภิปรายผลความพึงพอใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

จากผลสำรวจความพึงพอใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ของมหาบัณฑิต ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความพึงพอใจต่อคุณลักษณะด้านการเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญามากที่สุด ผู้วิจัยเห็นว่า ที่ผลสำรวจออกมาเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า มหาบัณฑิตทั้งหมดจะมีทั้งคุณวุฒิและวิญญู ภาวะความเป็นผู้นำสูง ส่วนใหญ่ที่ดำรงเพศบรรพชิตจะเป็นพระสังฆาธิการ ที่มีบทบาทในการสนองงานคณะสงฆ์ เป็นผู้บริหารหรือเป็นอาจารย์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมและปริยัติธรรมแผนกสามัญ

^๓ อังใน วิระ สิริเสรีภาพ, “คุณภาพบัณฑิตทางพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่สำเร็จการศึกษา ปี ๒๕๔๓-๒๕๔๗”, หน้า ๑๔๑.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔.

ส่วนมหาบัณฑิตที่เป็นฆราวาสส่วนใหญ่ยังทำหน้าที่เป็นอาจารย์ เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ พร้อมกับการเป็นผู้นำชุมชนในกิจกรรมทางศาสนา รวมทั้งกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีเรื่องศาสนพิธีเกี่ยวข้อง ดังนั้น การวางตัวและการแสดงวุฒิภาวะความเป็นผู้นำสังคมจึงต้องมีผลการศึกษาที่สอดคล้องกับการศึกษาของวีระ ลีริเสรีภาพ ที่ได้ติดตามศึกษาคุณภาพบัณฑิตพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ที่สำเร็จการศึกษาปี ๒๕๕๓-๒๕๕๗ คณะพุทธศาสตร์ พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตที่ได้รับการประเมินสูงสุดคือ การเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา โดยผู้วิจัยอภิปรายผลว่า นิสิตที่สำเร็จการศึกษาจากคณะพุทธศาสตร์ส่วนใหญ่จะเป็นพระสังฆาธิการ เป็นผู้จัดการโรงเรียน เป็นอาจารย์ใหญ่หรือเป็นอาจารย์ เป็นผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ อีกทั้งยังสามารถสนองงานคณะสงฆ์ บริการวิชาการ และทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จึงเป็นที่พึงพอใจและเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และชุมชน^๕

จากผลการสำรวจ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อคุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ด้านการมีโลกทัศน์กว้างไกลและการรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมน้อยที่สุด ซึ่งผลการสำรวจนี้สอดคล้องกับผลการสำรวจคุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ๙ ด้าน ที่ได้อภิปรายมาแล้ว ผลการสำรวจดังกล่าวเป็นกระจกเงาสสะท้อนให้เห็นว่า มหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มีข้อด้อยด้านการมีโลกทัศน์กว้างไกล ทำให้ขาดวิสัยทัศน์และการแสวงหาความร่วมมือในการทำงานกับผู้อื่น ขาดการวางแผนในการทำงานเพื่อพัฒนาสิ่งเป็นประโยชน์ใหม่ ๆ ไม่รู้จักพลิกสถานการณ์ให้เป็นโอกาสที่ดี และขาดทักษะในการใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์ เมื่อเป็นคนขาดวิสัยทัศน์ก็ส่งผลให้โลกทัศน์ในการมองชีวิตมองปัญหาแบบคับแคบ หรือมองเห็นเฉพาะสิ่งที่ไม่ดี ๆ ตัว ทำให้ตามไม่ทันกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคม และข้อจำกัดในด้านการติดตามข่าวสารหรือการได้รับข้อมูลสารสนเทศไม่เพียงพอ จึงทำให้รู้การเปลี่ยนแปลงของโลกได้น้อยและช้ากว่าบัณฑิตสถาบันภายนอก และไม่สามารถปรับตัวเข้ากับกาลเทศะได้อย่างสมสมัย อีกทั้งยังทำให้ขาดปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขสถานการณ์ ขาดความเชื่อมั่นในการตัดสินใจในการขับเคลื่อนพัฒนางานด้านต่าง ๆ ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ไม่บรรลุเป้าหมายตามความคาดหวัง

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๑.

๓. อภิปรายผลข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

จากผลการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติหน้าที่ของมหาบัณฑิตที่ควรปรับปรุงแก้ไขมากที่สุด คือ ด้านการมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาและการมีโลกทัศน์กว้างไกลตามลำดับ วิเคราะห์จากผลการศึกษาประเด็นข้อเสนอแนะในการแก้ไขคุณภาพมหาบัณฑิตด้านการมีความสามารถในการแก้ไขปัญหา ทำให้ทราบว่าผลของการสำรวจสอดคล้องกับผลการประเมินคุณภาพมหาบัณฑิต ๙ ด้าน โดยคุณภาพด้านนี้ได้รับการประเมินจากผู้ตอบแบบสอบถามเป็นลำดับสุดท้าย ซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้ว่า เมื่อมหาบัณฑิตขาดต้นทุนด้านวิสัยทัศน์และด้านการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก็จะส่งผลให้เป็นคนขาดฐานคิด ฐานความรู้และประสบการณ์ที่จะเชื่อมโยงนำไปแก้ปัญหาต่าง ๆ ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตนเองและไม่สามารถคิดแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เมื่อปัญหาไม่ได้รับการแก้ไขก็เป็นที่วิตกกังวลถึงความด้อยศักยภาพและด้อยประสิทธิภาพในการทำงาน และเป็นกระแงเงาสะท้อนให้ผู้อื่นมองเห็นจุดด้อยของมหาบัณฑิตที่ต้องแก้ไขได้ชัดเจนขึ้น คุณลักษณะที่ควรแก้ไขรองลงมาก็คือ การมีโลกทัศน์กว้างไกล ซึ่งระดับของการประเมินคุณลักษณะด้านนี้จะสอดคล้องกันทั้งหมด ทั้งด้านคุณภาพ ความพึงพอใจและด้านที่ต้องแก้ไข ผู้ศึกษาเห็นว่า แม้มหาบัณฑิตที่จบจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่ จะมีความโดดเด่นด้านความมีคุณธรรม มีความเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา ดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่ก็มีจุดด้อยในด้านการมีโลกทัศน์กว้างไกล การใฝ่รู้ใฝ่คิด ด้านการมีความสามารถในการแก้ไขปัญหา ซึ่งผู้วิจัยเองก็ได้ประสบปัญหาเหล่านี้ในห้องเรียนเช่นเดียวกัน และตรงกับความเห็นของสมบุญ บัญญัติ ที่เห็นว่า บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีความโดดเด่นด้านความประพฤติเรียบร้อยเหมาะสมกับสมณสาธูปมีภาวะความเป็นผู้นำแม้แต่ลาสิกขาแล้วก็ยังมีประพฤติเรียบร้อย แต่อย่างยิ่งมีข้อด้อยเกี่ยวกับด้านทางโลก เช่นการไม่มีโลกทัศน์ที่กว้างไกลและไม่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางโลก ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ต้องแก้ไข^๖

^๖ สมบุญ บัญญัติ, “การติดตามบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ปี ๒๕๔๓”, รายงานการวิจัย มจร. วิทยาเขตนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๕.

ข้อเสนอแนะในการแก้ไขคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของมหาบัณฑิตโดยเฉพาะด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหาและการมีโลกทัศน์กว้างไกล ก็เป็นปัญหาที่คณาจารย์ที่สอนในระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ต่างสะท้อนออกมาในลักษณะเดียวกัน คือ นิสิตขาดการฝึกคิดฝึกเรียนรู้ด้วยตนเอง ในกระบวนการนำเสนองานก็ขาดการวิเคราะห์เพื่อให้เกิดแนวคิดหรือเกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ คุณลักษณะดังกล่าวนี้ ถือเป็นจุดด้อยของนิสิตที่ควรได้รับการแก้ไขและพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยใช้พัฒนาการเรียนการสอน

ผลการวิจัยนี้ทางมหาวิทยาลัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนได้หลายประการ ดังต่อไปนี้

๑) ผลการติดตามประเมินคุณภาพมหาบัณฑิตตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้ง ๙ ด้าน อยู่ในเกณฑ์ระดับมากทั้งหมด หากแต่ในส่วนของคุณลักษณะด้านการเป็นผู้นำจิตใจและปัญญา มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส เป็นคุณลักษณะเด่นของมหาบัณฑิตพุทธศาสตร์ของศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จะอย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษา ข้อเสนอแนะของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียยังเห็นว่ามหาบัณฑิตควรมีคุณลักษณะด้านการอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาให้มากกว่าที่เป็นอยู่ การแสดงบทบาทด้านนี้อาจจะยังน้อยเกินไปในสายตาของผู้ใช้บริการ ดังนั้น มหาวิทยาลัย ควรต้องมีการทบทวนกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยมุ่งให้นิสิตได้มีจิตสำนึกและแสดงบทบาทด้านนี้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น และต้องส่งเสริมบทบาทของนิสิตให้กว้างขวาง มุ่งสร้างให้นิสิตเกิดความตระหนักถึงสภาพปัญหาสังคม ร่วมวิเคราะห์เจาะลึกถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลักพุทธธรรม รวมทั้งบทบาททางสังคมของตนเอง ซึ่งสามารถดำเนินการได้ทั้งจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนและการใช้กลไกของกิจกรรมนิสิต ที่ควรออกแบบลักษณะกิจกรรมที่เหมาะสมในมหาวิทยาลัย สำหรับเป็นสิ่งปลูกฝังกลมกลืนคุณลักษณะที่พึงประสงค์และเน้นย้ำอุดมการณ์ที่ต้องการ

๒) จากผลการศึกษาเป็นดัชนีชี้วัดว่า มหาบัณฑิตของศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มีข้อด้อยในคุณลักษณะด้านการรู้เท่าทันการ

เปลี่ยนแปลงของสังคม อาจจะเป็นผลจากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว อีกทั้ง นวัตกรรมที่มีพื้นที่แหล่งเรียนรู้อย่างจำกัด ส่งผลให้ขาดประสบการณ์การเรียนรู้โลกภายนอกอย่างทัน สถานการณ์ ลักษณะเช่นนี้ มหาวิทยาลัย จึงต้องทบทวนบทบาทในกระบวนการจัดการเรียน การสอนในมิติที่จะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษามีช่องทางการเรียนรู้ที่เปิดโลกทัศน์ให้กว้างมากยิ่งขึ้น โดยไม่มุ่ง เน้นการเรียนการสอนที่จำกัดกรอบอยู่เฉพาะในห้องเรียนและภายในกำแพงมหาวิทยาลัยเท่านั้น ดังนั้น ทั้งหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องเอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิต อย่างรู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมในโลกยุคโลกาภิวัตน์

๓) ผลการศึกษาที่เป็นดัชนีชี้วัดให้เห็นจุดด้อยของมหาบัณฑิตอีกด้านหนึ่งก็คือนิสิตขาด ความใฝ่รู้ใฝ่คิด มหาวิทยาลัยจะต้องให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาได้อย่างจริงจัง โดยแสวงหา แนวทางและวิธีการในการปรับปรุงคุณภาพบัณฑิตทั้งในส่วนของปรับปรุงหลักสูตรการเรียน การสอน การส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่หลากหลาย และการสร้างบรรยากาศ ทางวิชาการ เพื่อกระตุ้นนิสิตให้เกิดการใฝ่รู้ ใฝ่คิดมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นการเกื้อหนุนให้นิสิตสามารถ ข้ามพ้นภาวะของผู้รับความรู้กลายเป็นผู้แสวงหาความรู้ และรู้จักคิดวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นิสิตรู้จักแสวงหาความรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์ จะส่งเสริมให้นิสิตหลุดพ้นจากการถูกรอบงำทางความคิดและเอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิตใน ฐานะเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

๔) เนื่องจากการจัดการศึกษาในปัจจุบันและอนาคตทุกสถาบันจะมุ่งการแข่งขันเพื่อ สามารถดึงดูดใจผู้เข้าศึกษา และสำหรับมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์กลาง การศึกษาทางด้านพระพุทธศาสนา จึงควรมุ่งเน้นการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สำเร็จเป็นมหา บัณฑิตที่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล พร้อมทั้งจะเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ซึ่งสามารถดำเนินการ โดยการพัฒนาหลักสูตรให้มีการบูรณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่มากยิ่งขึ้นตามปรัชญาของมหา วิทยาลัย พร้อมทั้งสร้างความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของหลักสูตรของมหาวิทยาลัยและสมสมัย เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการหรือที่ตั้งความคาดหวังไว้

๕) มหาวิทยาลัย ควรนำผลการวิจัยนี้ ใช้สำหรับทบทวนวิเคราะห์ถึงหลักสูตรว่ามี ลักษณะตอบสนองผู้เรียนและสังคมและมีความเป็นสากลมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะการสร้าง มาตรฐานการวัดและประเมินผล รวมทั้งกำหนดแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อเป้าหมาย การสร้างผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

๒. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัย

๑) ควรมีการศึกษาติดตามคุณภาพมหาบัณฑิตทั้งระดับปริญญาโทและระดับปริญญาเอกทุก ๓ ปี ว่ามีคุณลักษณะและคุณภาพตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยระดับใด ซึ่งจะทำให้ทราบผลกระทบของผลผลิตที่มีต่อสังคม และจะทำให้มหาวิทยาลัยได้ฐานข้อมูลจากผลการศึกษาวิจัยเพื่อใช้ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการศึกษาแก่นิสิตให้เกิดคุณภาพและคุณลักษณะที่ต้องการ และนำไปสู่การประกันคุณภาพด้านการจัดการศึกษาที่พึงประสงค์

๒) ควรนำข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปเป็นประเด็นโจทย์ในการทำงานวิจัยครั้งต่อไป โดยใช้กรอบความคิดและวิธีการใหม่ ๆ เช่น การศึกษาเชิงอนาคตถึงแนวโน้มทิศทางการจัดการเรียนการสอนของบัณฑิตวิทยาลัย หรือรูปแบบและนวัตกรรมที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาคุณภาพและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในสถาบันการศึกษาของสงฆ์ที่ควรจะเป็น และที่จะสนองตอบความคาดหวังของสังคมมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

๑) หนังสือ

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ทิศทางการศึกษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระใบฎีกาสิทธิพันธ์ เตชธมฺโม และคณะ. **สองทศวรรษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่**. เชียงใหม่ : ลานนาการพิมพ์, ๒๕๕๐.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่. **ข้อมูลการวัดผลและประเมินผล** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๔๔.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. **แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๕๙)**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.

๒) งานวิจัย

รวยพร ประสานศรีและคณะ. “สาเหตุการลาสิกขา ความพึงพอใจในงานและคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ และปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ปี ๒๕๔๓-๒๕๔๗”. **รายงานผลการวิจัย** มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๙.

วีระ สิริเสรีภาพ. “คุณภาพบัณฑิตพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่สำเร็จการศึกษา ปี ๒๕๔๓-๒๕๔๗”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย** มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙.

สมบุญรณ์ บุญฤทธิ์. “การติดตามบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ๒๕๔๓”. **รายงานการวิจัย** มจร. วิทยาเขตนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๕.